

8

De Vreedzame School: de stem van kinderen op school en in de wijk

Leo Pauw

Anne en meester Tom

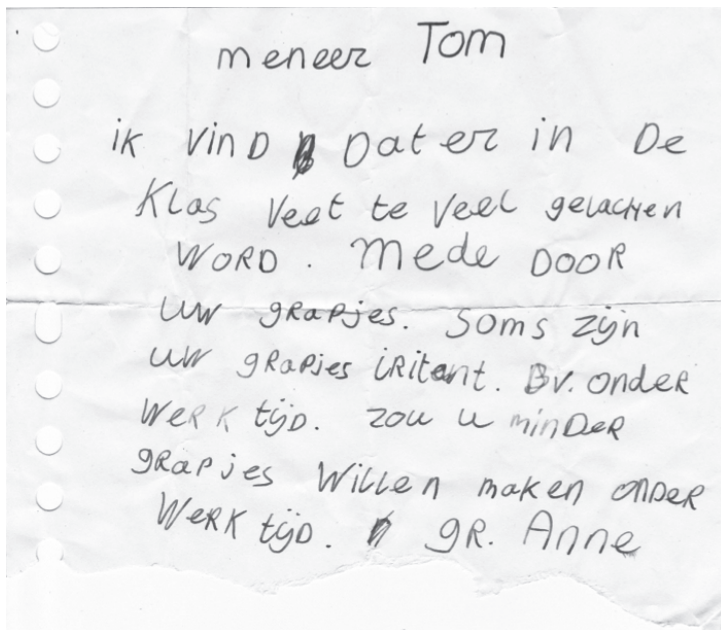
Overall waar mensen of kinderen samenwerken en samenleven is het goed om bij tijd en wijle de kiezeltjes onder het vloerkleed weg te halen. Want hoe mooi en duur het tapijt ook is, op den duur zal het daar doorslijten.

In het programma van De Vreedzame School wordt om die reden de zogenaamde Vraag- en Opstekerkring in de klas geïntroduceerd. Af en toe gaan de kinderen in de kring zitten, om te bespreken wat ze ‘nog even kwijt willen’ voordat we de week afsluiten. In sommige scholen hangt er dan al een paar dagen een groot vel papier ergens in het lokaal waarop twee kolommen zijn getekend: ‘vragen’ en ‘opstekers’ (complimentjes), waar kinderen hun opmerkingen op kwijt kunnen. Soms ook is er een brievenbus waar de vragen of opstekers gedurende de week in kunnen worden gestopt.

In de kring aan het eind van de week is er dan gelegenheid om aan elkaar een opsteker te geven (bijvoorbeeld: ‘ik vond het zo knap van Rob dat hij niet boos werd toen hij dat spelletje verloor’). Of om een vraag te stellen: iets dat is gebeurd en dat iemand niet leuk vond, of niet snapte (bijvoorbeeld: ‘toen ik vanochtend naar binnen kwam, liep Wesley me zomaar omver; ik weet niet of hij dat nu expres deed of niet’).

Soms krijgt ook de juf of meester feedback van de leerlingen. In de klas van meester Tom gebeurde iets soortgelijks.⁶⁵ Anne, een leerling had dit briefje in de la van meester Tom gedaan:

⁶⁵ Tom Pellis werkte destijds als leerkracht en directielid op basisschool De Stuifhoek in Made. Inmiddels is hij directeur van Nutsbasisschool Teteringen. Ontleend aan: <http://hetkind.org/2015/01/27/column-meneer-zou-u-minder-grapjes-willen-maken-tijdens-werktijd/>.

Toen meester Tom het bericht van Anne gelezen had, was zijn eerste reactie 'verzet'. Zijn humor zag hij altijd als een van zijn kwaliteiten als onderwijzer. Iets waar hij trots op was. De opmerking van Anne raakte hem, omdat ze hem aansprak op een persoonlijke kwaliteit. Maar Tom was een meester die kinderen graag liet meedenken over het klimaat in de klas, en dus welder er ook een gevoel van trots op, dat ze met elkaar een sfeer hadden waarin Anne de vrijheid voelde dit tegen hem te zeggen.

En dus bedankte hij Anne voor haar briefje en zei dat hij graag rekening met haar wilde houden. "Als het werktijd is en we zijn allemaal bezig met onze taken, zal ik minder grapjes maken. Ik weet niet of ik het helemaal kan laten, maar ik zal het enorm verminderen", beloofde hij. Anne was zichtbaar blij dat haar meester haar verzoek zo serieus genomen had. Zij zei: "Je mag wel grapjes maken, meneer. Jij kan toch niet stoppen. Maar het is voor mij dan moeilijker concentreren."

Tom realiseerde zich dat Anne een loepzuivere diagnose had gesteld: hij vormde een drukke aanwezigheid in de klas. Een eenvoudig voorbeeld van de kracht van de stem van kinderen.

Gezag versus inspraak

'Hoezo een stem?' Er zijn ook mensen die stellig uitroepen dat kinderen eerst maar eens opnieuw moeten leren luisteren. 'Ze hebben al veel te veel een stem', zo luidt soms de klacht van volwassenen. 'Waar is het gezag gebleven?'

We kennen allemaal het voorbeeld van de dreinende kleuter bij de kassa met een grote zak snoep in haar handen, en de moeder die uiteindelijk maar toegeeft. Of

de assertieve, individualistische gedragingen van kinderen, die hun stem gebruiken om anderen te pesten of de docent uit te schelden voor rotte vis. Er is dus ook wel iets meer nodig dan hen alleen maar ‘een stem geven’.

Hoe verhoudt zich de gedachte om kinderen een stem te geven tot de behoefte aan gezag? Opvoeding heeft naast de persoonsvorming (‘subjectivering’ zoals Biesta⁶⁶ het noemt: kinderen het recht gunnen op eigen wijze ‘in de wereld te komen’), ook tot doel om kinderen en jongeren te leren zich te kunnen bewegen in de gangbare sociale verhoudingen binnen de gemeenschap (‘socialisatie’). Met andere woorden: zich ‘te leren gedragen’. Jonge kinderen vragen duidelijke grenzen en verwerven daardoor veiligheid en zekerheid. Oudere kinderen vragen weliswaar om meer autonomie, maar die kunnen ze pas goed aan als ze in een eerdere fase wel degelijk begrenzing hebben ervaren.

Bij opvoeding is dus altijd een zekere hiërarchie vereist. Er is altijd een spanning tussen ‘subjectivering’ en ‘socialisatie’; aan de ene kant kinderen een stem geven, ze mee laten denken, hun behoeften serieus nemen (al zijn die soms te veel op de korte termijn gericht), en aan de andere kant hen vanuit het lange termijn-perspectief van de volwassene te dwingen te luisteren, zich te gedragen ‘zoals het hoort’.

In het huidige tijdperk worstelen we met gezag en autoriteit. Gezag is niet langer meer vanzelfsprekend, zoals blijkt uit allerlei maatschappelijke situaties (de grote mond van kinderen tegen de leerkracht; maar ook de agressie tegen ambulancebroeders of politieagenten). Verhaeghe analyseerde de teloorgang van autoriteit in onze samenleving.⁶⁷ Opvoeding en onderwijs was eeuwenlang een patriarchale aangelegenheid (“Wacht maar tot papa thuiskomt!”), maar de zestiger jaren van de vorige eeuw lukte het om die traditionele (patriarchale) autoriteit omver te werpen. En nu, na deze overwinning, worstelen we thuis, op school en in de wijk met een gebrek aan autoriteit. Er is een nieuwe generatie ouders en leerkrachten die nauwelijks de broodnodige grenzen durft te stellen.

Verhaeghe haalt Hannah Arendt⁶⁸ aan in zijn beschouwing over het begrip ‘autoriteit’. Volgens haar is de functie van ‘autoriteit’: ‘het regelen van de verhoudingen tussen mensen op grond van een vrijwillige onderwerping gebaseerd op een interne dwang’. Cruciaal zijn de woorden ‘vrijwillig’ en ‘interne dwang’. Autoriteit berust volgens haar op een afspraak, op een vrijwillige onderwerping aan regels. Verhaeghe stelt daarbij aansluitend dat opvoeding dus gericht zou moeten zijn op die *vrijwillige* onderwerping aan een aantal regels en afspraken. Geen externe dwang, maar interne dwang.

66 Biesta, G. (2015). *Het prachtige risico van onderwijs*. Uitgeverij Phronese.

67 Verhaeghe, P. (2015). *Autoriteit*. Amsterdam/Antwerpen: De Bezige Bij.

68 Arendt, H. (1954). *What is authority?*

Te downloaden: <http://la.utexas.edu/users/hcleaver/330T/350kPEEArendtWhatIsAuthorityTable.pdf>.

Een leerkracht is in zijn ogen dan ook een gezagsdrager die daartoe geautoriseerd wordt door de gemeenschap. Autoriteit kun je niet afdwingen, maar alleen dragen als je die verleend wordt. Bij uit de hand gelopen situaties in een school krijgt nu iedereen de schuld: de leerkrachten die te weinig autoriteit uitstralen en kinderen niet meer in de hand kunnen houden; de ouders die hun kinderen niet meer degelijk opvoeden; of de kinderen die een stoornis hebben. Een dergelijke optiek gaat volgens Verhaeghe voorbij aan de ruimere, maatschappelijke oorzaak: geen geloof meer in autoriteit, geen vrijwillige onderwerping meer aan regels.

Dit gebrek aan autoriteit leidt bij sommige opvoeders of onderwijzers tot de uitspraak: “Ze moeten eerst maar eens leren luisteren!”. Met als gevolg een gespannen poging tot machtsuitoefening, hetgeen leidt tot meer confrontaties, leerling tegenover docent, kind tegenover ouder, en dat telkens met de vraag wie er de sterkste is. In de analyse van Verhaeghe zijn dergelijke pogingen tot mislukken gedoemd omdat de vrijwillige onderwerping ontbreekt.

En er ligt een andere uitdaging: het vinden van een nieuwe grond waar een meerderheid in kan geloven en dus bereid is zich er vrijwillig aan te onderwerpen. Verhaeghe houdt een pleidooi om gezag niet meer van boven te laten komen, maar op zoek te gaan naar een nieuwe organisatiestructuur. Hij geeft het voorbeeld van horizontale netwerken als de bron van autoriteit, met daarin knooppunten waartussen het gezag verschuift, en waarin kinderen en jongeren ook een stem krijgen. Verhaeghe (2017, p.22):

“Daarbij daalt het gezag niet langer vanuit de directie neder, maar stijgt het op vanuit een netwerk rond de leerling, waarin docenten en bestuurders in het ideale geval samenwerken met de ouders en de sociale omgeving. Volwassenen die naast elkaar staan en die naar elkaar verwijzen, maar hiërarchisch wel boven het kind of de jongere staan. Dit is een nieuwe vormgeving van autoriteit waarin de noodzakelijke driedelige structuur aanwezig is. Het gezag berust op een externe grond, een onderwijsproject met daarin een geëxpliciteerde mensvisie. Het project wordt gedragen door een netwerk waarin mensen naar elkaar verwijzen en naar wat zij delen. Confrontaties met jongeren maken plaats voor aanwezigheid bij jongeren, zij het dan gebaseerd op afstand en verschil. Bij conflicten wordt het netwerk gemobiliseerd, en het doel ligt nooit in het onmiddellijke (verplichte onderwerping), zoals bij macht, maar op middellange termijn (vrijwillige onderwerping). Dat doel behelst onder meer dat de jongeren zelf ook een stem krijgen in dit netwerk.”⁶⁹

69 Verhaeghe, P. (2017). *Identiteit, autoriteit, onderwijs*. Kohnstammlezing 2017. Amsterdam: Vossiuspers UvA.

Geheel nieuw is die gedachte natuurlijk ook weer niet. Zo ontdekte Korczak al lang geleden dat botte machtsuitoefening weinig effect had op de ‘ingewikkelde’ kinderen in zijn weeshuis, en dat je ze beter op hun sociale potenties kon aanspreken. Hetgeen resulteerde in onder andere een kinderparlement en een kinderrechtbank. En ook uit onderzoek naar opvoedingsstijlen weten we dat een combinatie van toezicht en controle enerzijds en overleg met en aandacht voor de behoeften en wensen van het kind anderzijds (ook wel een ‘democratische’ of ‘autoritatieve’ opvoedingsstijl genoemd), het meest wenselijk is. In die zin dat zo’n opvoedingsstijl leidt tot competente, onafhankelijke kinderen met een hoog gevoel van eigenwaarde, maar ook een hoog ontwikkeld gevoel voor sociale verantwoordelijkheid.⁷⁰

Het gaat dus - samenvattend - niet alleen om ófwel kinderen een stem geven (autonomie, participatie) ófwel hen te laten luisteren en te doen wat er gezegd wordt (controle, gehoorzaamheid). Er is meer tussen hemel en aarde.

De Vreedzame School

Kinderen moeten niet zomaar een stem ‘krijgen’, maar ook leren die stem te gebruiken op een verantwoorde wijze. Opvoeding zou zich vooral moeten richten op het besef dat er meer is dan het eigen belang. En dat is in deze tijd van doorgeschoten individualisering niet vanzelfsprekend. Kinderen dienen zich te realiseren dat het niet alleen gaat om ‘ik’ en om het onmiddellijk bevredigen van de eigen behoeften. Natuurlijk is het in de eerste plaats aan de ouders om kinderen die grondhouding bij te brengen, maar ook de school speelt een rol in deze maatschappelijke en sociale vorming.

In Nederland werken inmiddels zo’n kleine 1000 basisscholen met een programma dat hieraan bijdraagt: De Vreedzame School. De Vreedzame School is een programma voor sociale competentie en democratisch burgerschap. Het beschouwt de klas en de school als een leefgemeenschap, waarin alle kinderen zich gehoord en gezien voelen, een stem krijgen, en waarin kinderen leren wat het betekent om een ‘democratisch burger’ te zijn. Het programma streeft er naar om kinderen te leren:

- 1) op een democratische manier met elkaar beslissingen te nemen
- 2) constructief conflicten op te lossen
- 3) verantwoordelijkheid te nemen voor elkaar en voor de gemeenschap
- 4) een open houding aan te nemen tegenover verschillen tussen mensen
- 5) volgens welke principes onze democratische samenleving is ingericht.

De Vreedzame School staat voor een pedagogische benadering waarbij niet zozeer

⁷⁰ Wubs, J. (2010). Liefde en leiding. Vier verschillende opvoedstijlen. In: Diekstra, R. & Hintum, M. van (2010). *Opvoedingscanon. Omdat over kinderen zoveel meer te weten valt*. Amsterdam: Uitg. Bert Bakker.

de individuele leerling, maar de leerling in de sociale gemeenschap centraal staat. Naast de wekelijkse lessen in alle groepen wordt de school en de klas ingericht als een democratische oefenplaats waarin leerlingen de gelegenheid krijgen om te oefenen met het nemen van verantwoordelijkheid voor elkaar en voor de gemeenschap (klas, school en buurt). Voorbeelden hiervan zijn: het werken met leerlingmediatoren, commissies, gemeenschapstaken en groepsvergaderingen.

In De Vreedzame School leren kinderen om bij een conflict niet alleen vast te houden aan de eigen positie, maar er ook voor te zorgen dat ze hun eigen argumenten op een rij hebben, én dat ze zich verplaatsen in de argumenten en de gevoelens van de ander. We leren ze dat ze deel uitmaken van een gemeenschap waar ze mede verantwoordelijk voor zijn, waar iedereen erbij hoort en waar je niet altijd je zin kan krijgen.

Natuurlijk is een lesprogramma beperkt van invloed. Het gaat er uiteraard om dat leerkrachten elke dag, op elk moment, in elke situatie kinderen zo serieus nemen dat ze uitgedaagd worden tot het nemen van hun verantwoordelijkheid. Dat is niet zomaar iedere leerkracht gegeven, vandaar dat invoering van het programma gepaard gaat met een intensieve leerkrachtraining. En dat er naast het lesprogramma allerlei vormen van leerlingparticipatie in klas en school worden georganiseerd, zoals hierboven genoemd. We maken het vaak mee dat leerkrachten hun (lage) verwachtingen van leerlingen bijstellen na het aan den lijve ervaren van de kracht van kinderen in die situaties.

Groepsvergadering

Een van de manieren om kinderen een stem te geven is de invoering van de Groepsvergadering: een democratische vergadering waarin de leerlingen gezamenlijk besluiten nemen over onderwerpen die hen aangaan en waarover zij mee mogen denken, of mee mogen beslissen. Na een korte ‘cursus’ waarin de leerlingen in alle groepen op hun eigen niveau de basisbeginselen van vergaderen leren, houdt elke klas (vanaf groep 3) tweewekelijks een groepsvergadering. De agenda wordt mede bepaald door de leerlingen, en de uitvoering van de vergadering komt, naarmate de leerlingen ouder worden, steeds meer in handen van de leerlingen zelf. De (meeste) besluiten die genomen worden zijn gebaseerd op *consensus*. Dat betekent dat niet iedereen het eens hoeft te zijn met het besluit, maar dat er geen overwegende bezwaren meer zijn. Zoals de kinderen zeggen: “*vooruit dan maar!*”. De groepsvergadering is dé plek waar de stem van de leerlingen gewaarborgd is en neemt een belangrijke plek in in het organogram van de school. Door een vaste structuur en werkwijze in alle groepen is de groepsvergadering het ‘democratisch hart’ van de school.

Peer mediation

Eén van de meest succesvolle uitwerkingen van leerlingparticipatie in het programma van De Vreedzame School is het opleiden van leerlingmediatoren. In het basiscurriculum leren alle leerlingen vanaf groep 3 wat mediatie is: bemiddeling bij een conflict door een derde, neutrale partij. Ze oefenen het stappenplan en de school zorgt ervoor dat het op deze wijze oplossen van conflicten tot de cultuur van de school gaat behoren.

Vervolgens krijgt een aantal speciaal geselecteerde leerlingen uit de bovenbouw, die naar de functie van mediator hebben gesolliciteerd (middels een echte sollicitatiebrief) een extra training, waarin ze leren om medeleerlingen te helpen bij het oplossen van conflicten.

Na de training worden de leerlingmediatoren geïntroduceerd in de schoolgemeenschap, en heeft een tweetal mediators elke dag 'dienst': tijdens de pauzes lopen zij met een herkenbare jas of pet rond, maar ook buiten de pauzes kan hun hulp worden ingeroepen. Leerlingen die hun conflict niet onderling kunnen oplossen, roepen dan de hulp van de mediators in. Ook leerkrachten verwijzen kinderen bij een conflict of ruzie naar de mediators. Het werken met leerlingmediators is geen doel op zich, maar is een onderdeel van het grotere doel: leerlingen mede verantwoordelijk maken voor het sociale klimaat in de school.

Commissies

Beste juffrouw Caroline en Margreet,

Op school hebben wij van juffrouw Annemieke te horen gekregen dat we een kans hebben om mediator te worden. Ik wil graag mediator worden en daarom schrijf ik deze sollicitatiebrief.

Ik wil graag vertellen waarom deze taak geschikt voor mij is. Deze taak is ten eerste voor mij geschikt, omdat ik zelf weinig conflicten heb en het erg leuk vind om conflicten op te lossen. Ik ben neutraal, want ik kies nooit partij wanneer ik een conflict aan het oplossen ben. Beide partijen geef ik het woord en ik luister goed naar wat ze zeggen. Ik kan parafraseren wat er gezegd is en ben heel geduldig. Als ik naar iemands gezicht kijk weet ik gelijk hoe hij/zij zich voelt.

In de wijk los ik ook conflicten op, dus ik weet hoe je een conflict oplost. Ik ken al het stappenplan van mediatie. Actief luisteren kan ik ook en vooral samenvatten dat moet natuurlijk ook om het conflict duidelijker te maken. Ik ben niet iemand die gelijk wat voorzegt, dus ik laat altijd eerst degene zelf denken door goede vragen te stellen.

Ik heb veel respect voor groot en klein dus ik laat iedereen uitpraten. Ik let overal goed op of er conflicten zijn, ook al ben ik (nog) geen mediator. Als er gevochten wordt zeg ik dat meteen aan de juf.

Ik wil dat onze school de vreedzaamste school is van alle scholen en daar wil ik graag bij helpen met de rol als mediator.

Ik heb in deze brief laten zien dat ik geschikt ben als mediator, dus ik hoop dat u voor mij kiest.

met vriendelijke groet,

Rumeysa Erdogan

Groep 7

Een andere manier om kinderen een stem te geven is het werken met commissies in de klas en in de school. In elke klas vanaf groep 5 worden commissies in het leven geroepen. In de woorden van de leerlingen: ‘groepjes kinderen die meedenken over bepaalde onderwerpen’. Leerlingen worden uitgedaagd om zelf commissies te bedenken, en komen met allerlei vormen, zoals (uiteraard) de feestcommissie, een lokaalcommissie, een zorgcommissie die voor de zieke kinderen zorgt, een WC-commissie die regelt dat de WC’s schoon zijn en blijven, enzovoort. Ook hiervoor geldt een sollicitatieplicht: kinderen die in een commissie willen zitten, moeten een sollicitatiebrief schrijven, waarin ze aangeven waarom ze vinden dat ze dat goed zouden kunnen.

Jessica, leerkracht op een islamitische, vreedzame school: “We vieren al jaren het Suikerfeest, maar het is dit jaar voor het eerst probleemloos en gezellig verlopen. En dat is helemaal te danken aan de commissie die het feest heeft helpen voorbereiden. De kinderen voelden zich aangesproken, merkten dat ze belangrijk waren en daardoor gingen ze zich veel meer verantwoordelijk voelen. Het was ‘hun’ feest! En daarom ging het zo goed!”

De Vreedzame Wijk

Kinderen worden natuurlijk ook buiten school opgevoed en gevormd. In de omgeving van ‘vreedzame’ scholen werd een positieve verandering waargenomen in het gedrag van kinderen. Zo ontstond in veel wijken belangstelling om het succes van De Vreedzame School door te trekken naar de wijk. In eerste instantie was de aanleiding soms de handelingsverlegenheid bij (professionele) opvoeders in de wijk. Maar de verbreding van school naar wijk bood ook de kans om te werken aan een samenhangende pedagogische aanpak in een wijk.

Het zou een gemiste kans zijn als we de verworvenheden die kinderen opdoen op een ‘vreedzame’ school niet zouden benutten op andere plekken, én als die nieuw verworven kennis, vaardigheden en houdingen bij de kinderen niet ondersteund en versterkt zou worden door andere opvoeders dan de leerkrachten. Door de uitgangspunten van De Vreedzame School centraal te stellen in de pedagogische benadering ontstaat er een samenhangend opvoedklimaat in een wijk. En dat is een belangrijke succesfactor voor gezond opgroeien van kinderen en jongeren.

In De Vreedzame Wijk wordt de filosofie en de werkwijze van De Vreedzame School overgedragen aan zoveel mogelijk ‘opvoeders’ die in de wijk met kinderen in de basisschoolleeftijd in aanraking komen. Dat kunnen instellingen zijn, zoals een welzijnsorganisatie, bibliotheek, speeltuinen, stadsboerderijen, sportverenigingen, kinderopvang, wijkagenten, et cetera. Het kunnen ook vrijwilligers en bewoners zijn die met kinderen en jongeren te maken hebben.

Door in te spelen op de door de kinderen en jongeren verworven vaardigheden en attitudes, en door aan te sluiten bij de werkwijze van De Vreedzame School (kinderen een stem geven, ze serieus nemen, maar ook het gebruik van dezelfde begrippen, zelfde pedagogische aanpak, zelfde wijze van omgaan met conflicten) worden de pedagogische milieus ‘aan elkaar geknoopt’ en wordt het voor de kinderen en jongeren duidelijk dat er overal dezelfde verwachtingen worden gehanteerd en dezelfde regels en afspraken gelden. De Vreedzame Wijk verbindt de werelden waarin de kinderen zich begeven.

James Tjin a Tjon, sportbegeleider bij een taekwondo-vereniging, zegt: ‘Het is handig dat je weet hoe kinderen op school hebben geleerd met conflicten om te gaan. Dan kun je daarbij aansluiten. In De Vreedzame School zijn een aantal kinderen opgeleid tot leerlingmediatoren. Zij kunnen helpen bij het oplossen van conflicten. In onze vereniging weten we welke kinderen dat zijn. Zij hebben iets geleerd waar je als sportbegeleider gebruik van kunt maken.’

De Vreedzame Kinderwijkraad

Ook in De Vreedzame Wijk staat natuurlijk de stem van de kinderen centraal. In een ‘vreedzame’ wijk komt dan ook een Vreedzame Kinderwijkraad. Dat is een kinderraad die jaarlijks wordt gekozen uit de leerlingen van groep 7 van de basisscholen in de wijk. In de scholen kunnen kinderen zich als kandidaat opgeven, campagne voeren, waarna er een echte verkiezing volgt. Van elke school komen er twee vertegenwoordigers in de kinderraad. Die kinderraad neemt het voortouw in het ontwikkelen van een wijkmanifest: wat is voor ons een vreedzame wijk? Doet

voorstellen, overlegt die met hun achterban op school, en komen zo samen tot een eigen wijkmanifest. Dat wordt vervolgens fraai vormgegeven en gepresenteerd op een feestelijke bijeenkomst met de wethouder of de burgemeester. Uit het wijkmanifest vloeien dan de scholenacties voort: elke school bedenkt een actie die bij gaat dragen aan het realiseren van de doelen van het wijkmanifest.

Kinderen ook als wijkmediator

Het succes van de mediators op de basisschool wordt ook doorgetrokken naar de wijk. We merkten dat kinderen eigenlijk heel vanzelfsprekend hun mediatievaardigheden gingen inzetten in de wijk of in hun buurt. Soms is dat niet zonder risico. Om die reden is er nu jaarlijks een training voor leerlingen van groep 8, die al mediator zijn op school en die ook graag wijkmediator willen worden. In overleg met hun ouders krijgen ze een extra training, gericht op de manier waarop je die vaardigheden als mediator op een verantwoorde wijze kan inzetten in de omgeving buiten school.

Kinderwerkers worden opgeleid om deze training jaarlijks te verzorgen. Met het jongerenwerk wordt bekeken hoe we de wijkmediatoren kunnen ‘vasthouden’, als positieve rolmodellen in de wijk. Na de training vindt een feestelijke diploma-uitreiking plaats waar de kinderen naast het diploma een mediator-speldje krijgen dat ze op hun kleding kunnen spelden. De uitreiking vindt weer plaats door een ‘belangrijk’ persoon, zoals de burgemeester of de wijkwethouder. De politie (wijkagent) wordt nadrukkelijk betrokken bij de ceremonie.

Daarnaast besteden we veel aandacht aan het voorbereiden van de omgeving (de wijk) op de ‘komst’ van de wijkmediatoren. De wijkmediatoren gaan in hun eerste jaar alleen aan het werk in omgevingen waar alle volwassenen op de hoogte zijn van hun werkzaamheden en hen daarin ondersteunen en begeleiden.

Vaak zijn dat de wijkwelzijnsorganisaties en organisaties wiens werkterrein de straat en de buurt betreft, en waarin regelmatig (wekelijks) contact is met groepen kinderen en jongeren.

Bij de overstap naar het voortgezet onderwijs, worden de scholen geïnformeerd over de vaardigheden van de wijkmediatoren en vragen we hen ‘het stokje over te nemen’, door op school gebruik te maken van deze kwaliteiten en de kinderen de ruimte te bieden deze op school in te zetten.

Ik ben Nisrine Tourrayssi, ik ben 11 jaar. Ik zit in groep 8 en ik wil later dokter worden. Ik was al leerlingmediator, in groep 6 geworden, en ik wou eigenlijk heel graag kinderen helpen met conflicten oplossen. Want ik vind het fijn als iedereen gewoon goed met elkaar omgaat. Dat er zo min mogelijk conflicten op het plein zijn. Af en toe gebeurt dat wel eens maar dat wordt heel snel opgelost, en dat was ook mijn doel. Op school ben

ik één dag in de week mediator, samen met een ander. Eigenlijk hebben we niet zoveel conflicten meer.

In groep 8 kreeg ik een brief voor mijn ouders. Daarin stond: 'uw kind is al mediator op school, en ze zou ook wijkmediator kunnen worden'. We dachten: dat is wel leuk! Mijn ouders vonden het heel goed van mij, ze zijn heel trots op mij. Toen hebben we twee keer een training gehad. Dat ging over hoe een wijkmediator over straat moet lopen. Je moet stevig zijn, want anders vertrouwen de kinderen je niet. Dus je moet stevig in je schoenen staan. Bij de tweede les mocht je een stage-adres kiezen, ik heb gekozen voor Speeltuin De Watertoren. Dat was op een woensdagmiddag en dan kreeg je een oranje hesje aan in het park, en liepen we rond, en als er conflicten waren konden ze naar je toekomen. Wij hebben ook geleerd dat als er een conflict is tussen oudere mensen, dan mag je dat niet oplossen, want je moet eerst aan je eigen veiligheid denken.

Ik had laatst een conflict, dat een kind niet mee mocht doen met een spel, hij werd buitengesloten, weggeduwd en toen kwam hij naar mij toe, kun je helpen ons conflict op te lossen? Nou, dat lukte wel. Soms willen ze alleen maar sorry zeggen, maar dan vraag ik 'bedenk even een andere oplossing, want sorry had je ook buiten tegen elkaar kunnen zeggen'.

Hoopvol opvoeden

Dat ik jaren geleden koos voor het onderwijs en later de pedagogische wetenschap, had alles te maken met de ontroering die ik nog steeds ervaar als ik kinderen en jongeren zich zie ontwikkelen. Het gaat daarbij, denk ik, om het gevoel dat er nog van alles mogelijk is, dat zij zichzelf en hun wereld kunnen laten groeien. De afgelopen decennia heb ik vooral gewerkt met kinderen voor wie het niet vanzelfsprekend is dat er nog van alles mogelijk is. Kinderen die opgroeien onder lastige omstandigheden en voor wie het niet zomaar duidelijk is dat ze die omstandigheden kunnen veranderen.

In navolging van pedagogen als John Dewey en Lea Dasberg, sprak Micha de Winter⁷¹ in zijn afscheidsrede over 'hoop' als onmisbaar onderdeel van opvoeden. Kinderen hebben perspectief nodig, hoop en optimisme. Hoe grimmig de wereld soms ook is, het is de taak van opvoeders om betekenis te geven aan wat er in de wereld gebeurt en kinderen te laten zien dat er hoop is én mogelijkheden tot verbetering. De Winter:

⁷¹ Winter, M. de (2017). *Pedagogiek Over Hoop. Het onmiskenbare belang van optimisme in opvoeding en onderwijs*. Rede ter gelegenheid van het afscheid als Faculteitshoogleraar Maatschappelijke Opvoedingsvraagstukken aan de Universiteit Utrecht. Verkregen via: https://www.ris.uu.nl/ws/files/33028988/Afscheidscollege_mei_2017_webversie_definitief_30_5_2017.pdf

“Als je kinderen van jongs af aan weet mee te geven dat ze ertoe doen, dat ze erbij horen, dat de samenleving ook op hén zit te wachten, dan wakker je de motivatie aan om zich te willen inspannen, te werken aan doelen, te willen leren en zich te willen ontwikkelen” (De Winter, 2017, p.2).

En:

“Een sociaal georiënteerde en hoopgevende pedagogiek moet via de opvoeders kinderen en jongeren zelf in de handelingsstand zien te krijgen. Intelligent, creatief en mét elkaar. Waar de coachingsindustrie zich en masse richt op de persoonlijke verantwoordelijkheid voor je gedrag (“succes én falen hangen van jezelf af”), dient de sociale pedagogiek zich wat mij betreft te richten op het perspectief van het gemeenschappelijk handelen: ‘shared agency’. Want: als mensen en masse het idee hebben dat ze geen enkele invloed hebben op hun omgeving, en dat hun stem niet wordt gehoord, dan leidt dat tot pessimisme, moedeloosheid of woede” (De Winter, 2017, p.9).

Kinderen een stem geven kun je – zoals we hiervoor bespraken - beschouwen als een *instrumenteel* antwoord op onze hedendaagse autoriteitsproblemen. Maar nog belangrijker is het om kinderparticipatie te zien als een pedagogisch *doel*: opvoeding zou kinderen perspectief moeten bieden, ze laten ervaren dat ze zelf verschil kunnen maken. Opvoeding zou ze het vermogen en de wil mee moeten geven om iets te kunnen doen aan de wereld, aan je eigen omstandigheden en die van een ander.

Er groeien nu groepen kinderen op (kinderen uit migrantengezinnen, kinderen in armoede) die zich tweederangsburger voelen, die geen gelijk speelveld ervaren, die zich niet gehoord voelen. Dat is een groot risico voor een democratie. Want een democratische samenleving bestaat bij de gratie van burgers die in staat en bereid zijn gemeenschappelijke problemen aan te pakken. Laten we klein beginnen, zoals meester Tom en zijn leerling Anne...

“Het kind is niet in staat te ‘denken als een volwassene’, maar hij kan wel op zijn manier, als een kind over serieuze problemen van volwassenen nadenken.”

Janusz Korczak